

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ КУРСУ «Основи права України»

1. Закласти основи системи правових поглядів і переконань студентів.
2. Ознайомити студентів з основами конституційного ладу України, дати їм початкові знання з цивільного, сімейного, трудового, кримінального та інших галузей права.
3. Поглибити знання студентів про походження, типи та форми держави.
4. Формувати навички правової поведінки, навчити студентів діяти в найтиповіших життєвих ситуаціях відповідно до норм права, виконуючи соціальні ролі громадянина, члена сім'ї, робітника, фермера, підприємця і т.ін.
5. Виховати у студентів упевненість у необхідності суворого дотримання законів, непримиренність до протиправної поведінки.
6. Виробити у студентів уміння аналізувати суспільно-політичні події в Україні та світі, спираючись на знання з основ права, користуватися вітчизняними та міжнародно-правовими актами, різноманітними джерелами права, юридичною літературою.

Перелік знань та умінь, які повинні бути сформовані в процесі вивчення дисципліни

Знати:

загальні закономірності виникнення держави і права, їх взаємозв'язок;
юридичне та політичне значення конституції України;
різні джерела права України, їх зміст.

Уміти:

застосовувати знання про державно-правову систему України в своїй професійній діяльності;
використовувати Конституцію України як основний закон прямої дії;
орієнтуватися у системі чинного законодавства.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ПРАВОЗНАВСТВО»

Семінар №1 Основи теорії держави

ПЛАН

1. Теорії походження держави і права.
2. Поняття та ознаки держави.
3. Історичні типи держави.
4. Поняття і класифікація функцій держави. Форми держави.
6. Правова та соціальна держава.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ I.

Тести

1. Що таке форма держави? а) вид держави; б) спосіб організації, устрою і здійснення державної влади; в) зовнішні ознаки держави.
2. Ознаки, що характеризують зміст концепції правової держави: а) наявність апарату управління, суверенітет, право, законність, правопорядок; б) законність, демократія, суверенітет, верховенство державної влади та закону, правовий нігілізм, конституційний суд, омбудсмен; в) верховенство права, поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, високий рівень правової культури громадян, реальність гарантованих державою прав та свобод громадян; г) незалежність у міжнародних відносинах, верховенство правового закону, надійна робота правозахисних механізмів, взаємна відповідальність держави та особи, суверенітет, правова культура, правопорядок.
3. Функції держави розкривають: а) структуру державної влади та її завдання стосовно адміністративно-територіальних одиниць; б) сутність та соціальне призначення; в) напрями здійснення зовнішньої та внутрішньої політики; г) форми та методи здійснення державно-правового режиму.
4. У президентській республіці: а) Президент обирається таємним голосуванням із представників політичної більшості парламенту, має право розпуску парламенту, право законодавчої ініціативи, право вето на законодавчі акти парламенту, право на внесення змін до Конституції, право на зміни у системі центральних органів влади; б) Президент обирається всенародно, очолює виконавчу владу, має право законодавчої ініціативи та право відкладального вето; в) Президент обирається всенародно, видає підзаконні нормативно-правові акти, є главою держави, головнокомандувачем Збройних Сил, має право законодавчої ініціативи, щорічно звітує перед парламентом; г) Президент обирається шляхом таємного, прямого, рівного, загального голосування або за результатами проведення плебісциту, призначає керівників центральних органів влади, є главою держави, складає свої повноваження лише: за власним бажанням, у результаті зміни форми правління або у випадку імпічменту чи перерозподілу політичних сил у парламенті.
5. Порядок організації і функціонування державної влади – це: а) форма держави; б) державно-правовий режим; в) форма правління; г) форма державно-територіального устрою.

II. Задачі

1. На сучасній політичній карті світу налічується понад 20 федеративних держав, переважна більшість з яких утворені не за національно-територіальним принципом. Чим, на Ваш погляд, спричинене утворення та існування таких держав? Чому у деяких випадках федерації утворювалися шляхом укладання відповідного договору між незалежними державами?
2. Однією із функцій держави в духовній сфері життя суспільства є культурно-виховна функція, реалізація якої здійснюється завдяки функціонуванню цілісної системи державних установ – шкіл, бібліотек, науково-дослідних інститутів, будинків культури, театрів тощо. Однак протягом останніх років на реалізацію цієї функції скорочуються бюджетні

витрати, а частина зазначених закладів або переходить у недержавну власність, або переорієнтовується у своїй діяльності. Крім того, із скасуванням державної цензури на ринку культурних послуг з'являється продукція дуже низького рівня якості, в якій не утверджуються ідеали гуманізму, справедливості, правди, добра. Широко пропагується зарубіжна продукція, що справляє негативний виховний вплив, не на користь національному інтересу. 1. Чи можна стверджувати, що держава не справляється із зазначеною функцією і тому перекладає проблеми її реалізації на плечі громадянського суспільства? 2. Чи може громадянське суспільство взяти на себе повною мірою обов'язок щодо реалізації культурно-виховної функції держави і таким чином підмінити собою державу?

3. Визначте тип держави: - Афіни (V ст. до н. е.); - Англія (XV ст.); - Росія (кінець XIX – початок XX ст.); - СРСР (середина XX ст.). 4. Складіть словник основних понять та термінів з теорії держави.

III. Теми для доповідей

1. Особливості держав „західного” та „східного” типу.
2. Сучасні монархії.

IV. Статті для реферування

1. Гуменюк І. Концепція соціальної держави: теоретико-методологічні засади формування змісту / І. Гуменюк // Право України. – 2008. – №7. – С.9.
2. Заяць Н. Суверенітет: трансформація змісту / Н.Заяць // Право України. – 2008. – №2. – С.17.
3. Ковальчук В. Взаємодія громадянського суспільства та державної влади /В.Ковальчук // Право України. – 2009. – №6. – С.90.
4. Мацькевич М. Державотворчі процеси в Україні на сучасному етапі її розвитку: проблеми і перспективи /М. Мацькевич // Право України. – 2009. – №2. – С.74.
5. Спаський А. Категорія «правовий режим»: ознаки та поняття / А. Спаський // Право України. – 2008. – №7. – С.13.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.
2. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М.С. Кельман, О.Г. Мурошин, Н.Н. Хома. – 3-є вид., стер. – Л.: Новий світ - 2000, 2007. – 584 с.
3. Основи правознавства України / за ред. проф. В.Л. Ортинського. – 2-е вид., доповнене і перероблене. – Львів: Оріона – Нова, 2006. – 368 с.
4. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.
5. Кириченко В.М. Правознавство: Курс лекцій: навч. посібник / В.М.Кириченко. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 240 с.

6. Кириченко В.М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В.М.Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с. 7. Правознавство: навч. посіб. / С.В. Дрожджина, О.О. Одінцова, В.О. Кондратьєва та ін.; за ред. С.В. Дрожджиної. – К.: Знання, 2006. – 350 с. 8. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учеб. / А.Б. Венгеров. – 5-е изд. – М.: Омега – Л, 2008. – 608 с. 9. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов / А.Б. Венгеров. – 4-е изд., стереотип. – М.: Омега – Л., 2007. – 608 10. Шпиталенко А.Г. Основы правознавства: навч. посіб. / А.Г. Шпиталенко, Р.Б. Шпиталенко. – 5-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 376 с. 11. Скакун О.Ф. Юридический научно-практический словарь-справочник: основные термины и понятия / О.Ф. Скакун, Д.А. Бондаренко. – Х.: Эспада, 2007.

Семінар №2 Основи теорії права

ПЛАН

1. Поняття, ознаки, функції права.
2. Право та інші соціальні норми.
3. Форми (джерела) права.
4. Система права. Правова система.
5. Систематизація законодавства.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І.

Тести

1. Якими є специфічні ознаки права? Назвіть ці ознаки: а) вираження міри свободи, рівності та справедливості; документальність, формальна визначеність; системність; програмність; гарантованість; наступність; динамічність; б) вираження міри свободи, рівності та справедливості; системність; програмність; гарантованість; наступність; динамічність; в) вираження міри свободи, рівності та справедливості; нормативність; формальна визначеність; системність; вольовий характер; загальнообов'язковість; державна забезпеченість і гарантованість; г) вираження міри свободи, рівності та справедливості; документальність, формальна визначеність; загальнообов'язковість; системність; програмність; гарантованість; наступність; динамічність.
2. Які засоби впливу на поведінку людей закріплюються в нормах права: а) декларації, заклики; б) заборони, дозволи, позитивні зобов'язання; в) моральні сентенції, політичні програми; г) заборони, дозволи, політичні програми, позитивні зобов'язання?
3. Система однорідних предметно пов'язаних інститутів певної галузі права – це: а) інститут права; б) підгалузь права; в) галузь права; г) система права.
4. Які види систематизації нормативних актів розрізняють в юридичній літературі: а) інкорпорація, кодифікація та конфедерація; б) інкорпорація, кодифікація та конфронтація; в) корпорація, кодифікація та консолідація; г) інкорпорація, кодифікація, консолідація?
5. Частина норми права, яка містить указівку на заходи впливу щодо порушника цієї норми: а) диспозиція; б) санкція; в) гіпотеза; г) покарання.

II. Задачі

1. Згідно з теорією права у структурі норми виділяють три складових компоненти – гіпотезу, диспозицію, санкцію, кожний з яких виконує у структурі норми свою специфічну функцію, забезпечуючи логічність та цілісність норми. Крім того, законодавець використовує різні способи викладення нормативного матеріалу у текстах нормативно-правових актів, а самі структурні елементи мають видову класифікацію. Завдання: 1. Проаналізуйте витяг із тексту нормативно-правового акта і визначте, до якої галузі законодавства, на Вашу думку, він належить.

2. Знайдіть у тексті правову норму, охарактеризуйте її структуру та види структурних компонентів. Стаття 81. Залишення позову без розгляду. Господарський суд залишає позов без розгляду, якщо: 1) позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не вказано; 2) у провадженні господарського суду або іншого органу, який діє в межах своєї компетенції, є справа з господарського спору між: тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав; 3) споживач не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання не втрачена; 4) споживач не звертався до установи банку за одержанням від відповідача заборгованості, коли вона відповідно до законодавства мала бути одержана через банк; 5) позивач без поважних причин не подав витребувані господарським судом матеріали, необхідні для вирішення спору, або представник позивача не з'явився за викликом на засідання господарського суду і його нез'явлення перешкоджає вирішенню спору; 6) громадянин відмовився від позову, який було подано у його інтересах прокурором. 2. Міністр юстиції США Джон Ешкрофт після подій 11 вересня 2001 р. (терористичний акт) ввів звичай (правило) робочий день у міністерстві розпочинати з ранкової молитви. Через деякий час міністр запропонував підлеглим виконувати також його власні пісні, тексти яких він роздавав перед ранковою нарадою, щоб всі присутні мали можливість приєднатися до їх виконання. Однак значна частина співробітників не підтримала цю ідею і навіть відмовилась співати (із повідомлення газети «Сьогодні» від 6 березня 2002 р.). Запитання: 1. Чи можна вважати введення такого правила для співробітників міністерства правомірним? 2. Чи можна взагалі вольовим рішенням ввести звичай в якості правила поведінки? 3. Учням ліцейного класу спеціалізованої школи, що поглиблено вивчають право, було запропоновано виконати практичну роботу, зміст якої полягав у підготовці «Кодексу з питань організації навчального процесу у старших класах загальноосвітньої середньої школи». За словами керівника практики, учням необхідно було опрацювати 18 текстів нормативно-правових актів, серед яких були закони, постанови, нормативні накази, інструкції, рекомендації тощо. При цьому нормативний матеріал необхідно було розмістити за юридичною силою, починаючи з положень Конституції України, а завершити збірку документів було рекомендовано правилами внутрішнього розпорядку ліцея, текстом присяги учнів та умовами прийому до навчання. Завдання: 1.

Що означає термін «систематизація нормативного матеріалу» та які види систематизації Ви знаєте. 2. Виявіть помилки, які є у постановці практичного завдання. 4. Складіть словник основних понять та термінів з теорії права.

III. Теми для доповідей

1. Приготуйте доповідь на тему „Мораль і право” за наступним планом: а) дайте визначення поняттям „мораль” та „право”; б) визначте відмінності норм права від норм моралі; в) охарактеризуйте взаємозв’язок моралі та права; г) опишіть вплив моралі на становлення та розвиток права; д) опишіть вплив права на мораль.

IV. Статті для реферування

1. Бандура О. Основні цінності права як системи / О. Бандура // Право України. – 2008. – №5. – С.14. 2. Бірюкова А. Співвідношення звичаю та закону: історичний аналіз / А. Бірюкова // Право України. – 2008. – №3. – С.41. 3. Кельман М. Аспекти аналізу методологічних проблем співвідношення держави та права / М. Кельман // Право України. – 2009. – №2. – С.60. 4. Оніщенко Н. Механізм розвитку національних правових систем як сукупність зовнішньоінтеграційних та внутрішньонаціональних складових / Н. Оніщенко // Право України. – 2009. – №10. – С.83. 5. Тertiшник В. Верховенство права і закону / В. Тertiшник // Право України. – 2010. – №6. – С.87.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.
2. Забарний Г.П. Основи держави і права: навч. Посібник / Г.П. Забарний, Р.А. Калюжний, В.К. Шкарупа - К.: Вид. Паливода А. В., 2001. – 240 с.
3. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М.С. Кельман, О.Г. Мурошин, Н.Н. Хома. – 3-є вид., стер. – Л.: Новий світ - 2000, 2007. – 584 с.
4. Лившиц Р.З. Теория права: учебник – 2-е изд. / Р.З. Лившиц – М.: Изд БЕК, 2001. – 224 с.
5. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2-х т.; под ред. проф. М.Я. Марченко. – М.: Зерцало. – Т. 2. Теория права. 1998. – 640 с.
6. Основи правознавства України / за ред. проф. В.Л. Ортинського. – 2-е вид., доповнене і перероблене. – Львів: Орiona – Нова, 2006. – 368 с.
7. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.
8. Морчук В.М. Основні поняття та категорії права: навч. посіб. для вузів / В.М. Морчук, Л.В. Ніколаєва. – К.: Істина, 2006. – 144 с.
9. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. – 6-е вид. / П.М. Рабінович – Харків: Консум, 2002. – 160 с.
10. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов / А.Б. Венгеров. – 4-е изд., стереотип. – М.: Омега – Л., 2007. – 608 с.

11. Шпиталенко А.Г. Основи правознавства: навч. посіб. / А.Г. Шпиталенко, Р.Б. Шпиталенко. – 5-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 376 с. 12. Скакун О.Ф. Юридический научно-практический словарь-справочник: основные термины и понятия / О.Ф. Скакун, Д.А. Бондаренко. – Х.: Эспада, 2007. – 488 с.

Семінар № 3 Конституційне право України

ПЛАН

1. Поняття, предмет, джерела та завдання конституційного права України.
2. Засади конституційного ладу в Україні.
3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина. 4. Організація державної влади.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

I. Тести

1. Конституція України складається з: а) 15 розділів; б) преамбули й 15 розділів; в) 16 розділів; г) преамбули, 15 розділів, 161 статті.
2. Яка освіта в Україні є обов'язковою? а) базова середня освіта; б) базова вища освіта; в) повна загальна середня освіта.
3. Особа, яка має подвійне громадянство, – це: а) іноземець; б) біженець; в) апатрид; г) біпатрид.
4. Мандат – це: а) доручення; б) довіреність; в) розписка; г) повірений.
5. Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпідменту ініціюється: а) не менше 2/3 від конституційного складу Верховної Ради України; б) більшістю від конституційного складу Верховної Ради України; в) 1/3 від конституційного складу Верховної Ради України.

II. Задачі

1. Кандидат в депутати під час передвиборної кампанії був підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються у судовому порядку. Виникло питання, чи розповсюджується на цей випадок принцип недоторканості кандидата в депутати? Яку відповідь повинен дати юрист, якщо він обслуговує Центральну виборчу комісію?
2. Мігель Крузейро, особа без громадянства, звернувся до дипломатичної служби України в Мексиці з проханням всиновити його сина 8 років з тим, щоб потім він став громадянином Мексики. У даний час син проживає в селі Ганте Києво-Святошинського району Київської області з матір'ю. Ви – представник комісії з питань громадянства при Президентові України. Якою повинна бути Ваша відповідь?
3. Вкажіть, до яких гілок влади належать названі органи: - Верховна Рада України; - Конституційний Суд України; - Президент України; - Кабінет Міністрів України; - Вищий господарський суд України; - Рада Міністрів АР Крим; - Рада самоврядування мікрорайону; - збори трудового колективу підприємства; - Міністерство економіки України.

4. Складіть словник основних понять та термінів з конституційного права України.

III. Теми для доповідей

1. Державні символи України. 2. Державна мова в Україні. Конституційний статус мов національних меншин. 3. Що означає право кожного на свободу світогляду і віросповідання? Закон України „Про свободу совісті та релігійні організації”.

IV. Статті для реферування

1. Авер'янов В. Організація виконавчої влади: необхідність усунення внутрішніх суперечностей / В. Авер'янов // Право України. – 2009. – №5. – С. 30. 2. Виконавча влада (Інтерв'ю акад. Ю. Битяка) / Ю. Битяк // Право України. – 2009. – №12. – С. 30. 3. До питання про владу (Інтерв'ю акад. В. Сіренка) / В. Сіренко // Право України. – 2009. – №11. – С. 26. 4. Законодавча влада в Україні (Інтерв'ю акад. І. Тимченка) / І. Тимченко // Право України. – 2009. – №11. – С. 81. 5. Інститут президента в Україні (Інтерв'ю С. Серьогіної) / С. Серьогіна // Право України. – 2009. – №12. – С. 6. 6. Конституційна реформа в Україні: здобутки та перспективи (Інтерв'ю акад. В. Тацій) / В. Тацій // Право України. – 2009. – №11. – С. 6. 7. Місцеве самоврядування в Україні (Інтерв'ю акад. П. Любченка) / П. Любченко // Право України. – 2009. – №12. – С. 85. 8. Оніщук М. Категорія «референдна демократія» в конституційному праві України / М. Оніщук // Право України. – 2007. – №12. – С.3. 9. Петришин О. Народовладдя – основа демократичної, правової, соціальної держави / О. Петришин // Право України. – 2009. – №6. – С. 4.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Конституція Автономної республіки Крим. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 96 с. 2. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с. 3. Кириченко В.М. Правознавство: Курс лекцій: навч. посібник / В.М.Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 240 с. 4. Кириченко В.М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В.М.Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с. 5. Дрожжина С.В. Правознавство: навч. посіб. / Дрожжина С.В., Одінцева О.О., Кондратьєва В.О. та ін. – К.: Знання, 2006. – 350 с. 6. Шпиталенко А.Г. Основи правознавства: навч. посіб. / А.Г. Шпиталенко, Р.Б. Шпиталенко. – 5-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 376 с.

Семінар № 4 Основи адміністративного права України

ПЛАН

1. Поняття, предмет і метод адміністративного права.
2. Поняття, сутність, принципи і функції державного управління.
3. Адміністративно-правові відносини.
4. Адміністративне правопорушення та адміністративна відповідальність.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ I.

Тести 1. Адміністративна відповідальність настає після досягнення: а) 14 років; б) 16 років; в) 18 років; 2. Граничний вік перебування на державній службі для жінок становить: а) 50 років; б) 60 років; в) 65 років; г) за законом граничний вік не встановлюється; д) правильної відповіді немає. 3. Підставами для відставки державного службовця є: а) досягнення граничного віку перебування на посаді; б) принципова незгода з рішенням державного органу чи посадової особи; в) етичні перешкоди для перебування на державній службі; г) стан здоров'я, що перешкоджає виконанню державних повноважень; д) державні службовці I та II категорії мають право подавати у відставку, не мотивуючи своє рішення. 4. Президент України має право видавати: а) розпорядження; б) постанови; в) інструктивні листи; г) укази; д) накази. 5. Хто із зазначених осіб не належить до законних представників: а) опікуни; б) батьки; в) усиновителі; г) адвокат; д) піклувальник.

II. Задачі 1. Дробот нецензурно висловлювався у громадському місці, образив лейтенанта міліції Руднева, за що його було затримано. Коли на нього склали акт, з'ясувалося, що Дробота вже притягували до адміністративної відповідальності за аналогічні порушення. Яку відповідальність понесе громадянин Дробот? 2. Президент України своїм указом призначив нового голову Державного митного комітету України, усунувши з цієї посади попереднього голову, а також відмовився підписати черговий закон, прийнятий ВРУ. Дайте правову оцінку цим діям Президента України. 3. Порівняйте форми державного управління. 4. Складіть словник основних термінів та понять з адміністративного права України.

III. Теми для доповідей 1. Види звернень громадян. 2. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. 3. Гармонізація законодавства України з міжнародними правовими системами.

IV. Статті для реферування 1. Гусаров С. Особливості адміністративної юрисдикції та реалізації відповідних повноважень органами державного управління і посадовими особами в Україні / С. Гусаров // Право України. – 2009. – № 2. – С. 80. 2. Запорожець І. Заходи адміністративного примусу в сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності / І. Запорожець // Право України. – 2007. – № 4. – С. 26. 3. Коліушко І. Поняття адміністративної відповідальності та адміністративного правопорушення в сучасному українському праві / І. Коліушко, О. Банчук // Право України. – 2008. – № 4. – С. 31. 4. Коліушко І. Адміністративні суди: для захисту прав інтересів людини чи інтересів держави? / І. Коліушко, Р. Куйбіда // Право України. – 2007. – № 3. – С. 3. 5. Константний О. Окремі питання оскарження правових актів у порядку адміністративного судочинства / О. Константний // Право України. – 2008. – № 11. – С. 27. 6. Рябець К. Вплив рівня екологічної правосвідомості громадян на кількість адміністративних правопорушень / К. Рябець // Право України. – 2008. – № 10. – С. 44. 7. Співак М. Суб'єкти адміністративної відповідальності за порушення в галузі охорони здоров'я населення / М. Співак // Право України. – 2009. – № 4. – С. 79. 8. Фелик В. Особливості компетенції органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод громадян у провадженні в справах про адміністративні

правопорушення / В. Фелик // Право України. – 2008. – № 12. – С. 59. 9. Шруб І. Прогалини у законодавчому регулюванні адміністративного судочинства / І. Шруб // Право України. – 2008. – № 6. – С. 57.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина: навч. посіб. / І.О.Ієрусалімова, І.О. Ієрусалімов, П.П. Павлик, Ж.В. Удовенко. – К.: Знання, 2007. – 223 с. 2. Беленчук І.А. Адміністративне право України: навчальний посібник. / І.А. Беленчук. – К.; А.С.К, 2004. – 176с. 3. Адміністративне право України: підручник. / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с. 4. Васильєв А.С. Административное право Украины (общая часть): учебное пособие. / А.С. Васильев. – Х.: Консум, 2001. – 280 с. 5. Гладун З.С. Адміністративне право України: підручник. / З.С. Гладун. – Тернопіль: Карт-Бланш, 2004. – 579 с. 6. Голосніченко І.П. Адміністративне право України: основні поняття. Навчальний посібник. / І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, Н.І.Золотарьова / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора І.П. Голосніченка. – К.: ГАН, 2005. – 232 с. 7. Адміністративне право України: посібник. / Забарний Г.Г., Калюжний Р.А., Терещук В.О., Шкарупа В.К. – К.: КІВС, 2001. – 194 с. 8. Калюжний Р.А. Кодекс України про адміністративні правопорушення: за станом на 9 лист. 2009 р. Науково-практичний коментар. – 3-є вид., із змінами та доповненнями / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація "Правова Єдність", 2010. – 684 с. 9. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

Семінар № 5 Основи цивільного права України

ПЛАН

1. Право власності. Форми власності. Суб'єкти права власності України.
2. Зобов'язальне право. 2.1. Система зобов'язального права. 2.2. Суб'єкти та об'єкти зобов'язань. 2.3. Підстави виникнення і припинення зобов'язань.
3. Поняття цивільної угоди та цивільного договору. 3.1. Договори купівлі-продажу. 3.2. Договір майнового найму. 3.3. Договір позики.
4. Поняття спадщини. 4.1. Спадкування за законом і за заповітом. 4.2. Перша та друга черги спадкоємців.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І. Тести 1. Суб'єктами цивільних правовідносин є: а) підприємці; б) держава; в) державні органи; г) юридичні особи; д) фізичні особи; е) правоохоронні органи; ж) судові органи; з) громадяни. 2. Повна цивільна дієздатність особи настає з: а) народження; б) 16 років; в) з моменту укладення шлюбу; г) з 14 років; д) з моменту досягнення повноліття; е) по досягненню 18 років. 3. Сервітут – це право : а) користування чужою

земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб; б) користування чужою земельною ділянкою для забудови; в) користування чужим майном; г) володіння чужим нерухомим майном. 4. Строк чинності майнових прав автора твору складає: а) 50 років; б) 70 років; в) протягом усього життя автора об'єкта права інтелектуальної власності; г) протягом усього життя автора і 70 років після його смерті. 5. Що з наведеного не є договором: а) заповіт; б) кредит; в) підряд; г) дарування.

II. Задачі 1. 15 серпня 2008 р. у газеті „Вістрія” опублікована стаття громадянина Яковенка, яка має назву „Широкий розмах підприємця”. Викладені в статті факти не відповідають дійсності. Зокрема, у ній говориться, що громадянин Степенко займався діяльністю, пов'язаною із вивезенням кольорових металів за межі України. Степенко відразу звернувся з листом до редакції газети „Вістрія” та автора статті, в якому спростовує факти, подані у публікації. Однак редакція газети та автор статті на прохання Степенка спростувати факти, що не відповідають дійсності й ганьблять його ділову репутацію, не зреагували і навіть не вибачились. Як громадянин Степенко може захистити свою честь, гідність та ділову репутацію? Як би Ви вчинили, опинившись у подібній ситуації? 2. Климов, зловживаючи спиртними напоями, усю заробітну плату витрачав на їх придбання. Сім'я Климова через це опинилася у скрутному матеріальному становищі: його дружина не працювала, виховувала двох малолітніх дочок. Вона звернулася із заявою до суду про обмеження свого чоловіка у дієздатності, щоб мати можливість отримувати його заробітну плату самотійно. Яке рішення винесе суд? Які правові наслідки обмеження дієздатності фізичної особи? 3. Порівняйте заставу і завдаток як способи забезпечення виконання зобов'язань. 4. Складіть словник основних понять та термінів з цивільного права України.

III. Теми для доповідей. 1. Авторське право та його захист. 2. Обсяг дієздатності малолітніх та неповнолітніх осіб. 3. Особливості права власності неповнолітніх. 4. Правові засади підприємницької діяльності в Україні.

IV. Статті для реферування. 1. Галянич М. Особисте немайнове право на житло (цивільно-правовий аспект) / М. Галянич // Право України. – 2007. – №5. – С. 32. 2. Гусак М. Нікчемні та оспорювані правовідносини: регулювання за Цивільним Кодексом України / М. Гусак, В. Данішевська, Ю. Попов // Право України. – 2009. – №6. – С. 114. 3. Зверєва О. Освіта споживача – важливе державне завдання / О. Зверєва // Право України. – 2008. – №6. – С. 19. 4. Луць В. Тенденції розвитку договірного права України в сучасних умовах / В. Луць // Право України. – 2009. – №8. – С. 8. 5. Мороз М. Захист прав орендаря на орендоване майно / М. Мороз // Право України. – 2009. – №2. – С. 88. 6. Породько В. Межі та обмеження суб'єктивних цивільних прав громадян: розмежування понять / В. Породько // Право України. – 2009. – №7. – С. 118. 7. Стефанчук Р. Шляхи реформування цивільного законодавства: погляд на Захід та Схід / Р. Стефанчук // Право України. – 2009. – №8. – С. 53. 8. Федюк Л. Взаємозв'язки особистих немайнових прав у цивільному праві України / Л. Федюк // Право України. –

2008. – №2. – С. 53. 9. Шевченко Я. Поняття приватного права як ядра правопорядку, заснованого на ринковій організації економіки / Я. Шевченко // Право України. – 2009. – №8. – С. 4. 10. Ярошевська Т. Договір про гідну винагороду за створений службовий винахід / Т. Ярошевська // Право України. – 2007. – №6. – С. 101.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с. 2. Законодавство України про захист прав споживачів // Право і практика. – 2008. – №8. (бер.). – 311 с. 3. Бек Ю.Б. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. Ю.Б. Бека, Й.Г. Богдана та ін. – К.: Істина, 2004. – 975 с. 4. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одисей, 2008. – 440 с. 5. Панікаров В.Д. Цивільне право України. / В.Д. Панікаров, С.М. Попова. – К.: Центр учб. літ-ри, 2007. – 196 с. 6. Кириченко В.М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В.М.Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с. 7. Харитонов Е.О. Гражданское право Украины: учебник. / Е.О. Харитонов, А.В. Старцев, Е.И. Харитонova – 4-е изд. – Х.: Одиссей, 2008. – 920 с.

Семінар № 6 Кримінальне право України

ПЛАН

1. Поняття, предмет, джерела та завдання кримінального права України.
2. Поняття та склад злочину, характеристика його елементів.
3. Система злочинів за кримінальним законодавством.
4. Поняття кримінальної відповідальності та її підстави.
5. Поняття та види покарань.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ I.

Тести 1. Обов'язковими ознаками злочину є: а) суспільна небезпечність; б) протиправність; в) малозначність. 2. Види складів злочинів за конструкцією: а) основний, кваліфікований, матеріальний; б) матеріальний, нематеріальний, формальний; в) матеріальний, формальний, усічений; г) простий, складений, складний. 3. З якого віку настає кримінальна відповідальність за загальним правилом? а) з 14 років; б) з 16 років; в) з 18 років; г) залежить від ступеня тяжкості злочину. 4. У стані необхідної оборони можна захистити: а) лише свої інтереси; б) свої інтереси та інтереси інших осіб; в) суспільні та державні інтереси; г) свої інтереси, інтереси інших осіб, а також суспільні та державні інтереси. 5. Особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності: а) тільки судом; б) органами дізнання, слідства, прокуратури, рішенням суду; в) якщо внаслідок зміни обстановки вчинене діяння втратило характер суспільно небезпечного або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.

II. Задачі

1. Група молоді поблизу готелю «Ялта» протягом тривалого часу порушувала громадський порядок. Було завдано побоїв чоловіку, який зробив зауваження. Під час припинення цих дій нарядом міліції, що

прибув за викликом, нетверезий юнак В. кинув під ноги співробітникам бойову гранату із зірваною чекою. Здавалося, ще мить і станеться непоправне. Але співробітник міліції влучним ударом ноги відкинув гранату у безпечне місце, де вона і вибухнула, не завдавши нікому шкоди. Чи вчинено злочин, якщо так, то який саме, ким? Чи є обтяжуючі або пом'якшуючі обставини? 2. Глушко вчинив розпусні дії щодо особи, яка не досягла 16 років. Під час попереднього слідства було встановлено, що Глушко має тяжке психічне захворювання (шизофренію) і перебуває на обліку в психічному диспансері. Чи достатньо цієї обставини для визнання Глушко неосудним? 3. Порівняйте амністію та помилування. 4. Складіть словник основних термінів та понять кримінального права України.

III. Теми для доповідей. 1. Види покарань, що застосовуються до неповнолітніх, визнаних винними у скоєнні злочину. 2. Види примусових заходів медичного характеру. 3. Правові наслідки судимості.

IV. Статті для реферування. 1. Бугера О. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинності неповнолітніх / О. Бугера // Право України. – 2007. – №4. – С. 115. 2. Денисова Т. Запобігання злочинам як одна з пріоритетних функцій кримінального покарання / Т. Денисова // Право України. – 2009. – №7. – С. 66. 3. Дмитрук М. «Мертві норми» КК України: спроба наукового пояснення поняття та причини виникнення / М. Дмитрук // Право України. – 2010. – №6. – С. 226. 4. Коваленко В. Сучасна масова комунікація: носій добра чи криміногенний фактор? / В. Коваленко // Право України. – 2008. – №4. – С. 84. 5. Лобойко Н. Новий Кримінально-процесуальний кодекс України: яку музику виконують його розробники? / Н. Лобойко // Право України. – 2008. – №12. – С. 92. 6. Ніколаєнко Н. Деякі аспекти вдосконалення кримінально- процесуального законодавства України / Н. Ніколаєнко // Право України. – 2009. – №9. – С. 88. 7. Павлишин А. Ціль сучасного кримінального процесу України / А. Павлишин // Право України. – 2009. – №2. – С. 134. 8. Сапожнікова О. Особливості вікового критерію кримінальної відповідальності / О. Сапожнікова // Право України. – 2009. – №7. – С. 158. 9. Ткаченко В. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб як форма співучасті / В. Ткаченко // Право України. – 2007. – №6. – С. 115.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уголовный кодекс Украины: науч.-практ. коммент. / Е.Н. Алиева, А.П. Бобий, Л.К. Гаврильченко и др.; отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – 5-е изд. – Х.: ООО «Одиссей», 2008. – 470 с. 2. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / [авт.-упоряд. П.В. Хряпінський]. – Суми: Університетська книга, 2009. – 687с. 2. Уголовно-процессуальный кодекс Украины: науч.- практ. коммент. / В.Т. Малярченко, Ю.П. Алентин, Е.Н. Гидулянова и др.; под общ. ред. В.Т. Малярченко, Ю.П. Аленина. – Х.: Одиссей, 2003. – 960 с. 3. Шпиталенко А.Г. Основи правознавства: навч.

посіб. – 5-е вид. / А.Г. Шпиталенко, Р.Б. Шпиталенко. – К.: Каравела, 2008. – 376 с. 4. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина. / П.Л. Фріс. – К.: Атіка, 2004. – 488 с. 5. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с. 6. Правознавство: навч. посіб. / С.В. Дрожжина, О.О. Одінцева, В.О. Кондратьєва та ін.; за ред. С.В. Дрожжиної. – К.: Знання, 2006. – 350 с.

Семінар № 7 Основи сімейного права України

ПЛАН

1. Поняття, джерела та завдання сімейного права України.
2. Поняття шлюбу, умови і порядок його укладення.
3. Підстави і порядок розірвання шлюбу. Недійсність шлюбу.
4. Особисті та майнові права подружжя.
5. Особисті права та обов'язки батьків і дітей.
6. Встановлення опіки і піклування. Права та обов'язки опікунів та піклувальників.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І.

Тести 1. Коли реєструється шлюб? а) безпосередньо після звернення із заявою про реєстрацію до органу РАГС; б) через 2 тижні після подання заяви; в) через 1 місяць після подання заяви; г) через 3 місяці після подання заяви. 2. Кожний з подружжя вільний у виборі: а) встановлення правового режиму майна подружжя; б) професії; в) методів виховання дитини. 3. Кого можна вважати зарученими: а) подружжя; б) осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу; в) осіб, які кохають один одного. 4. Опіка може бути встановлена над: а) дитиною, яка не досягла 14 років; б) особою, яка за станом здоров'я не може захищати свої права; в) особою, визнаною судом недієздатною. 5. Для усиновлення дитини згода батьків подається: а) усно; б) письмово; в) у письмовій нотаріально посвідченій формі.

П. Задачі 1. 20-ти річний Антон повідомив батьків, що має намір укласти шлюб з Ольгою. Батьки заперечили, мотивуючи тим, що Ольга молода, до того ж, лише півроку тому отримала паспорт. Чи можуть Антон та Ольга, незважаючи на вік, згідно законодавства, офіційно укласти шлюб? Які юридичні дії необхідно виконати Антону та Ользі для укладення шлюбу? 2. Шлюб визнаний судом недійсним, оскільки при вступі у шлюб Філоненко приховав від дружини, що він перебуває у зареєстрованому шлюбі з іншою жінкою. Філоненко звернувся з позовом про розподіл майна, вимагаючи собі більшу частину речей і мотивуючи це тим, що він отримував добру заробітну плату, а дружина тільки поралась удома. Як буде вирішено справу? Які права у добросовісного подружжя у випадках визнання шлюбу недійсним? 3. Дайте загальну характеристику новому

сімейному кодексу України. 4. Складіть словник основних понять та термінів з сімейного права України.

ІІІ. Темі для доповідей. 1. Законодавство України про шлюб і сім'ю. 2. Проблеми сім'ї в сучасній Україні. 3. Аліментні обов'язки батьків і дітей та інших членів сім'ї і родичів.

ІV. Статті для реферування. 1. Антошкіна В. Договори довічного утримання за участю подружжя / В. Антошкіна // Право України . – 2008. – №1. – С. 119. 2. Липець Л. Особисті немайнові відносини подружжя як можливий об'єкт шлюбного договору / Л. Липець // Право України . – 2009. – №1. – С. 130. 3. Лисенко Х. Право дитини, позбавленої батьківського піклування, на особливий захист і допомогу держави: міжнародно-правовий аспект / Х. Лисенко // Право України . – 2008. – №6. – С. 9. 4. Москалюк В. Щодо поняття «відмова від дитини» та суміжних понять у Сімейному кодексі України / В. Москалюк // Право України . – 2008. – №5. – С. 78. 5. Оловченко В. Правові засади виховання та захисту прав дитини / В. Оловченко // Право України . – 2008. – №5. – С. 88. 6. Райчук А. Основні сучасні тенденції розвитку законодавства розвинених країн у сфері припинення шлюбу / А. Райчук // Право України . – 2008. – №9. – С. 113. 7. Чеханюк Л. Вдосконалення законодавства України щодо захисту жертв насильства у сім'ї / Л. Чеханюк // Право України . – 2007. – №6. – С. 119. 8. Ясенюк М. Режим окремого проживання подружжя – новий вид справ у окремому провадженні / М. Ясенюк // Право України . – 2008. – №6. – С. 114.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова В. І. Сімейне право України / В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.
2. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / І.В. Жилінкова, Н.А. Д'ячков, В.К. Антошкін, І.В. Жилінкова. – К.: Світлофор, 2008. – 855 с.
3. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.
4. Правознавство: навч. посіб. / С.В. Дрожжина, О.О. Одінцова, В.О. Кондратьєва та ін.; за ред. С.В. Дрожжиної. – К.: Знання, 2006. – 350 с.
5. Цивільне та сімейне право України: підруч. / за ред. Є. О. Харитонова. – К.: Правова єдність, 2009. – 968 с.
6. Сімейне право України: підручник / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 200 с.
7. Шпиталенко А.Г. Основи правознавства: навч. посіб. – 5-е вид. / А.Г. Шпиталенко, Р.Б. Шпиталенко. – К.: Каравела, 2008. – 376 с.

Семінар № 8 Право соціального захисту населення України

ПЛАН

1. Поняття права соціального захисту та соціального забезпечення.
2. Правові основи загальнообов'язкового державного соціального страхування.
3. Пенсійне забезпечення в Україні.
4. Державна соціальна підтримка сім'ї, материнства й дитинства, інших категорій громадян.
5. Право на охорону здоров'я та його реалізація в Україні.
6. Правові основи соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ I.

Тести 1. До форм соціального забезпечення належать: а) пенсія; б) доплата за стаж; в) соціальне обслуговування; г) заробітна плата. 2. Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі (від середньої заробітної плати (доходу)): а) 60%; б) 70%; в) 100%; г) 90%. 3. Тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами складає: а) 70 календарних днів до пологів і 56 або 70 календарних днів після пологів; б) 40 календарних днів до пологів; в) 80 календарних днів до пологів і 90 календарних днів після пологів. 4. Згідно з законодавством, переливання крові, перевіреної на ВІЛ-інфекцію з використанням швидких тестів: а) не дозволяється взагалі; б) дозволяється за умови згоди головного лікаря; в) дозволяється за умови згоди пацієнта або його законного представника; г) дозволяється у всіх випадках. 5. Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у випадках: а) проведення судово-медичної експертизи; б) тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; в) необхідності догляду за хворою дитиною; г) примусового лікування, призначеного за постановою суду; д) карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби.

II. Задачі 1. У районне управління Пенсійного фонду України звернулася громадянка Малишева за призначенням соціальної пенсії. Вік Малишевої – 55 років, загальний страховий стаж становить чотири роки. Але в призначенні такої пенсії районне управління їй відмовило, посилаючись на те, що соціальні пенсії та пенсії за віком у разі неповного стажу роботи Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 р. не передбачені, а для призначення пенсії за віком необхідною є наявність страхового стажу не менше п'яти років. 1. Який вид соціального забезпечення може бути призначений Малишевій? 2. В які органи потрібно звернутися за його призначенням? 2. Працівник підприємства Л. отримав травму на виробництві, про що було складено акт про нещасний випадок на виробництві. Після двомісячного лікування у лікарні він знову приступив до роботи, однак, через поганий стан здоров'я попросив про переведення на

легшу роботу, у чому йому було відмовлено через те, що підприємство терпить фінансові труднощі і частина працівників працює на умовах неповного робочого тижня, а медичний висновок, згідно якого необхідно Л. перевести на легшу роботу у нього відсутній. Л. звернувся до адвоката, який пояснив, що після лікування Л. повинен був звернутися до МСЕК для встановлення ступеня втрати працездатності, яка і дасть рекомендації щодо можливого його переведення на легшу роботу. 1. Який соціальний ризик має місце у даному випадку? 2. Який порядок його встановлення? 3. Чи може працівник самостійно звернутися до МСЕК для огляду? 3. З Б. на заводі стався нещасний випадок. У березні 2000 р. він звернувся у МСЕК для встановлення групи інвалідності. Така інвалідність йому була встановлена. Наступний термін переосвідчення був визначений на березень 2002 р. Б. у березні 2002 р. на переосвідчення не з'явився, оскільки в грудні 2001 р. йому виповнилося 60 років, і він вважав, що інвалідність його стала безстроковою. 1. На який термін встановлюється інвалідність? 2. Які наслідки нез'явлення громадянина на переосвідчення МСЕК у встановлений термін? 3. В яких випадках інвалідність встановлюється безстроково? 4. Складіть словник основних понять та термінів з соціального захисту населення України.

ІІІ. Темі для доповідей. 1. Актуальні проблеми соціального захисту української молоді. 2. Стан та проблеми діючої системи соціального захисту в Україні. 3. Проблеми реалізації соціальних прав населення України. 4. Актуальні проблеми загальнообов'язкового соціального страхування.

ІV. Статті для реферування. 1. Андріїв В. До питання про трудовий стаж у пенсійному забезпеченні. / В. Андріїв // Право України. – 1997. – №8. 2. Приходько С. Держава і соціальний захист громадян / С. Приходько // Право України. – 1999. – № 9. – С. 22-26. 3. Сивак С.М. Організаційно-правові основи недержавного пенсійного забезпечення / С.М. Сивак // Право України. – 1999. – № 1. – С. 119-121. 4. Сташків Б. Зміст соціально забезпечувальних правовідносин / Б. Сташків // Право України. – 2003. – №6. 5. Сташків Б. Суб'єкти правовідносин у сфері соціального забезпечення / Б. Сташків // Право України. – 2003. – №2. – С.39. 6. Сташків Б.І. Поняття права соціального забезпечення / Б.І. Сташків // Право України. – 2000. – № 5. – С. 24-26. 7. Сташків Б.І. Предмет права соціального забезпечення: погляд на проблему / Б.І. Сташків // Право України. – 2000. – № 9. – С. 71-75. 8. Сташків Б.І. Функції права соціального забезпечення: вимоги сьогодення / Б.І. Сташків // Право України. – 2001. – № 7. – С. 66-70.

ЛІТЕРАТУРА

Андріїв В.Т. Особливості підтвердження стажу за показаннями свідків / В.Т. Андріїв // Соціальний захист. – 1997. – №1. – С.59. 2. Боднарук М.І. Соціальне страхування в Україні: правові аспекти становлення та розвитку / М.І. Боднарук. – Чернівці: Рута, 2002. – 248 с. 3. Болотіна Н.Б. До питання про модель соціального забезпечення в Україні / Н.Б. Болотіна // Державність. – 1993. – № 2. 4. Положення Конституції України, що стосуються соціального захисту населення // Соціальний захист. – 1996. – №

4. – С. 39. 5. Стичинський Б.С. Право соціального забезпечення в Україні / Б.С. Стичинський, І.В. Зуб та ін. – К.: Юридична книга, 2003. – 440 с. 6. Сивак С. Пенсійне страхування та пенсійна реформа: теоретичні основи. / С. Сивак // Право України. – 1999. – №10. – С.61-63. 7. Синчук С.М. Право соціального забезпечення України / С.М. Синчук, В.Я. Буряк. – Київ: Знання, 2003. – 240 с. 8. Сирота Й.М. Все о пенсиях, пособиях, социальной защите граждан Украины: Научно-практический комментарий и сборник нормативных актов. – 5-е изд., перераб. и доп. – Х.: Одиссей, 2004. – 440 с. 9. Стаховська Н.М. Соціальне забезпечення чи захист / Н.М. Стаховська // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 8. – С. 54-57.

Семінар № 9 Основи господарського права України

ПЛАН

1. Поняття і предмет господарського права.
2. Основні засади здійснення господарської діяльності в Україні.
 - 2.1. Об'єкти господарювання.
 - 2.2. Майнова основа господарювання.
 - 2.3. Господарські зобов'язання.
 - 2.4. Господарські договори.
 - 2.5. Відповідальність за порушення у сфері господарювання.
3. Вирішення господарських спорів.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І.

Тести 1. Найняття (призначення, обрання) керівника підприємства є правом: а) голови правління; б) власника (власників) майна підприємства; в) загальних зборів трудового колективу; г) уповноважених власником (власниками) майна органів. 2. Перевірки фінансової діяльності товариства здійснюють: а) державні податкові органи; б) ревізійні органи товариства; в) аудиторські організації; г) усі зазначені органи в межах їх компетенції. 3. Для формування статутного фонду забороняється використовувати: а) грошові кошти в іноземній валюті; б) майнові права на інтелектуальну власність; в) кошти, одержані в кредит; г) кошти, одержані під заставу. 4. У разі прийняття державним органом рішення про реорганізацію або ліквідацію підприємства право вимагати передачі підприємства в оренду або перетворення його в інше підприємство мають: а) місцеві органи управління; б) трудовий колектив підприємства; в) інші підприємства; г) будь-хто бажаючий. 5. Чи можуть бути права на інтелектуальну власність вкладом учасників або засновників товариства: а) можуть; б) не можуть; в) лише право на винахід; г) лише право на «ноу-хау».

ІІ. Задачі 1. У результаті приєднання одного АТ до іншого був оформлений передатний баланс, затверджений ревізійною комісією реорганізованого АТ і наданий для державної реєстрації. У результаті було прийняте рішення про відмову в державній реєстрації через порушення вимог закону. Чи згодні ви з рішенням органу державної реєстрації? Обґрунтуйте свою відповідь. 2.

Компанія відкриє спортклуб-бар із більйардними столами, що будуть здаватися відвідувачам спортклуб-бару з погодинною оплатою.

Чи повинна компанія придбавати торгові патенти для більйардних столів? 2. Якщо так, то на який вид діяльності? 3. Громадянин Альохін придбав право власності на частку в статутному фонді ТОВ «Колос», у тому числі право на управління, отримання відповідної частки прибутку товариства. 1. Чи визнається така діяльність інвестиційною? 2. Чи може бути суб'єктом інвестиційної діяльності особа, що не зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності? 4. Складіть словник основних понять та термінів з господарського права України.

ІІІ. Теми для доповідей. 1. «Вузлова угода» – поняття, зміст та складові. 2. Моделі правового регулювання сфери господарювання і фінансово-економічна криза в Україні. 3. Недійсність господарського зобов'язання за Господарським кодексом України.

ІV. Статті для реферування. 1. Віхров О. Оперативго-господарські та адміністративно-господарські санкції як засоби забезпечення виконання організаційно-господарських зобов'язань / О. Віхров // Право України. – 2009. – №8. – С. 99. 2. Добровольська В. Прогнозування і планування як засоби державного регулювання господарської діяльності / В. Добровольська // Право України. – 2009. – №8. – С. 94. 3. Коваленко С. Вартість як основний елемент майнових відносин / С. Коваленко // Право України. – 2009. – №5. – С. 156. 4. Коростей В. Господарська норма права: теорія і практика / В. Коростей // Право України. – 2009. – №3. – С. 102. 5. Кузьменко О. Аналіз проблем правозастосовної діяльності у сфері фіктивного і прихованого банкрутства / О. Кузьменко, С. Безрутенко // Право України. – 2009. – №3. – С. 109. 6. Мамутов В. Посилення публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності / В. Мамутов // Право України. – 2009. – №9. – С. 83. 7. Селіванов І. Приватизація та відчуження державного майна: співвідношення понять / І. Селіванов // Право України. – 2009. – №6. – С. 121.

ЛІТЕРАТУРА

Бобкова А.Г. Правове регулювання відносин у процедурі банкрутства: навч. посіб. / А.Г. Бобкова, З.Ф. Татькова. – К: Центр навчальної літератури, 2006. – 152 с. 2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (набрав чинності з 01.01.2004 р.) // Голос України. – 2003. – 14 березня. 3. Жук Л.А. Господарське право: навч. посіб. / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець. – К: Кондор, 2003. – 400 с. 4. Господарський процесуальний кодекс. з постатейним матеріалом / укл. В.Е. Беляневич. – К.: Юстініан, 2002. – 544 с. 5. Зельдіна О.Р. Спеціальний режим господарювання: навч. посіб. / О.Р. Зельдіна. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 112 с. 6. Конституція України від 25 червня 1996 р. // Вісник Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141. 7. Хозяйственное право: учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др. / под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с. 8. Цивільне право України: підручник: в 2-х кн. / О.В.

Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 736 с. 9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (набрав чинності з 01.01.2004 р.) // Голос України. – 2003. – 12 березня. 10. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 480 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Для того, щоб студент у ході самостійної підготовки до контролю знань не розгубився й не заплутався у великому обсязі матеріалу, пропонуємо дотримуватись таких порад:

- 1) запишіть коротко все, що ви можете згадати з тієї теми, яку ви збираєтеся повторювати;
- 2) перевірте фактичну точність того, що ви пам'ятаєте;
- 3) перегляньте конспект, порівнюючи його з текстом підручника, приділяючи особливу увагу ключовим моментам та заголовкам;
- 4) уважно перечитайте навчальний матеріал з теми, яку повторюєте, виділяючи головні думки;
- 5) самостійно перевірте рівень засвоєння матеріалу, використовуючи логічну схему чи конспект;
- 6) перевірте, наскільки якісно ви запам'ятали весь матеріал.

В АДІ ДВНЗ «ДонНТУ» іспит з правознавства складається в письмовій формі, що зумовлює певні особливості. Під час письмового викладення відповіді на екзаменаційне питання студентам варто дотримуватися такої структурної схеми:

- 1) вступ (стисле викладення основних аспектів змісту);
- 2) розкриття теми (головні факти, аргументи);
- 3) підсумки (коротке резюме, оцінка та висновки).

5.1 Перелік запитань до модульно-рейтингового контролю знань

1. Основні закономірності виникнення держави і права.
2. Поняття та ознаки держави.
3. Функції держави.
4. Класифікація держав за формами правління та устрою.
5. Класифікація держав за політичними режимами.
6. Поняття та ознаки права.
7. Функції права.
8. Конституційні права та свободи людини та громадянина.
9. Конституційні обов'язки людини та громадянина.
10. Форми і методи державного управління.
11. Система адміністративного права України.

12. Поняття та ознаки адміністративних правопорушень.
13. Види адміністративних стягнень.
14. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.
15. Поняття і предмет цивільного права.
16. Суб'єкти цивільного права.
17. Особисті немайнові права громадян та їх захист.
18. Форми та види власності.
19. Право власності та його конституційний захист.
20. Інтелектуальна власність.
21. Визначення та види цивільно-правових договорів.
22. Умови дійсності правочинів.
23. Недійсність правочинів
24. Здійснення права на спадкування.
25. Спадкування за законом.
26. Спадкування за заповітом.
27. Форми і види зобов'язань.
28. Підстави виникнення та припинення зобов'язань.
29. Здійснення цивільних прав та виконання юридичних обов'язків.
30. Відповідальність за порушення зобов'язань.
31. Поняття шлюбу, умови і порядок його укладання.
32. Правові основи шлюбного договору.
33. Підстави і порядок припинення шлюбу.
34. Визнання шлюбу недійсним.
35. Майнові та немайнові права та обов'язки подружжя.
36. Особисті немайнові права і обов'язки батьків та дітей.
37. Майнові права батьків та дітей.
38. Аліментні обов'язки батьків, дітей та інших членів сім'ї.
39. Опіка і піклування.
40. Джерела трудового права України, їх класифікація.
41. Поняття, сторони та зміст трудового договору.
42. Підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин.
43. Контракт, як особлива форма трудового договору.
44. Колективний трудовий договір.
45. Умови та порядок прийняття на роботу.
46. Порядок припинення трудового договору за ініціативою працівника.
47. Порядок припинення трудового договору за ініціативою власника або уповноваженого ним органа.
48. Випробування при прийомі на роботу.
49. Робочий час і його види.
50. Особливості трудової діяльності неповнолітніх.
51. Види дисциплінарних стягнень.
52. Поняття і види часу відпочинку.
53. Особливості праці жінок.
54. Підстави та види переведення на іншу роботу.
55. Матеріальна відповідальність працівників та її види.

- 56. Порядок розгляду колективних трудових спорів (конфліктів).
- 57. Визначення, ознаки та підстави кримінального покарання.
- 58. Кримінальна відповідальність та її підстави.
- 59. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.
- 60. Підстави, які пом'якшують та обтяжують покарання.

5.2 Перелік запитань до заліку

До семестрового контролю – заліку винесені запитання модульно-рейтингового контролю знань.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141. 2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №2. – Ст. 44. 3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.: // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375. 4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – Додаток до №51. – Ст. 1122. 5. Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №20. – Ст. 249. 6. Закон України «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №36. – Ст. 469. 7. Закон України «Про Всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №33. – Ст. 443. 8. Закон України «Про Президента України» від 5 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №33. – Ст. 446. 9. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №53. – Ст. 793. 10. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – №4. – Ст. 21. 11. Закон України «Про службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №27. – Ст. 382. 12. Закон України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №8. – Ст. 56. 13. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №9. – Ст. 62. 14. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №36. – Ст. 361. 15. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №39. – Ст. 383. 16. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №11. – Ст. 50. 17. Закон України «Про органи реєстрації актів громадянського стану» від 24 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №14. – Ст. 78. 18. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 24 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №15. – Ст. 84. 19. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної

Ради України. – 1996. – №49. – Ст. 272. 20. Закон України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №2. – Ст. 4. 21. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – Ст. 170. 22. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 22 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №20. – Ст. 99. 23. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №34. – Ст. 227. 24. Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №36-37. – Ст. 243. 25. Закон України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №14. – Ст. 81. 26. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №20-21. – Ст. 190. 27. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №4. – Ст. 65. 28. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25-26. – Ст. 131. 29. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №48. – Ст. 254. 30. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №21-22. – Ст. 135. 31. Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №27-28. – Ст. 180.

2. Основна 1. Адміністративне право України: підручник. / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с. 2. Адміністративне право України: посібник. / Забарний Г.Г., Калюжний Р.А., Терещук В.О., Шкарупа В.К. – К.: КІВС, 2001. – 194 с. 3. Бек Ю.Б. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. Ю.Б. Бек, Й.Г. Богдан та ін. – К.: Істина, 2004. – 975 с. 4. Беленчук І.А. Адміністративне право України: навчальний посібник. / І.А. Беленчук. – К.; А.С.К, 2004. – 176с. 5. Бойко М.Д. Трудове право України: навч.посіб. / М.Д. Бойко. – 2-е вид., допов. і переробл. – К.: Атіка, 2008. – 316 с. 6. Болотіна Н.Б. Трудове право України: підручник / за ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. – 2-е вид., стер. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. – 559 с. 7. Борисова В. І. Сімейне право України / В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с. 8. Васильєва А.С. Судові та правоохоронні органи України: учб. посіб. / А.С. Васильєва. - 2-е вид. – Х.: Одісей, 2003. – 320 с. 9. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с. 10. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учеб. / А.Б. Венгеров. – 5-е изд. – М.: Омега – Л, 2008. – 608 с. 11. Воронова Л.К. Фінансове право України: підруч. / Л.К. Воронова. – К.: Прецедент; Моя кн., 2006. – 448 с. 12. Гетманцев Д.О. Банківське право України: навч. посіб. / Д.О. Гетманцев, Н.Г. Шукліна. – К.: Центр учб. літ-ри, 2007. – 344 с. 13. Годованець В.Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій / В.Ф. Годованець. – К., 2000. – 216 с. 14. Екологічне право України:

- підручник / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін. / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Х.: Право, 2005. – 384 с. 15. Екологічне право. Академічний курс: підручник / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2005. – 848 с. 16. Житлове право України. Науково-практичний посібник / Є.О. Мічурін, С.О. Сліпченко, О.В. Соболев. – Харків: Еспада, 2001. – 318 с. 17. Земельне право України: підручник / Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А.П. Гетьман та ін. / за ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с. 18. Земельне право України: підручник / за ред. О.О. Погрібного, І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2003. – 448 с. 19. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. В.І. Семчика. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2004. – 748 с. 20. Зюнокін А.Г. Фінансове право: навч. посіб. / А.Г. Зюнокін. – 4-е вид., допов. – К., 2007. – 568 с. 21. Калюжний Р.А. Кодекс України про адміністративні правопорушення: за станом на 9 лист. 2009 р. Науково-практичний коментар. – 3-е вид., із змінами та доповненнями / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація "Правова Єдність", 2010. – 684 с. 22. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М.С. Кельман, О.Г. Мурошин, Н.Н. Хома. – 3-є вид., стер. – Л.: Новий світ - 2000, 2007. – 584 с. 23. Кириченко В.М. Правознавство: Курс лекцій: навч. посібник / В.М. Кириченко. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 240 с. 24. Кириченко В.М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В.М. Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с. 25. Кодекс законів про працю України: науково-практичний коментар. – Харків: Консум, 2003. – 832 с. 26. Кодекс України про адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар / за ред. Р.А. Калюжного. – К.: Правова єдність, 2008. – 781 с. 27. Конституційне право України / за ред. В.Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 2000. – 734 с. 28. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю.М. Тодики. – К.: Ін Юре, 2002. – 544 с. 29. Кравченко В.В. Конституційне право України.: навч. посіб. / В.В. Кравченко. – К.: Атіка, 2000. – 320 с. 30. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / [авт.-упоряд. П.В. Хряпінський]. – Суми: Університетська книга, 2009. – 687с. 31. Кучерявенко Н.П. Налоговое право Украины: (вопросы и ответы) / Н.П. Кучерявенко. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – 144 с. 32. Науково-практичний коментар до кримінально-процесуального кодексу України / за ред. В.М. Тертишника. – К.: А. С. К., 2007. – 1056 с. 33. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / за заг. ред. В.В. Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 656 с. 34. Орлюк О.П. Банківське право: навч. посіб. / О.П. Орлюк. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 392 с. 35. Основи правознавства України / за ред. проф. В.Л. Ортинського. – 2-е вид., доповнене і перероблене. – Львів: Орiona – Нова, 2006. – 368 с. 36. Основи правознавства України: навчальний посібник / С.В. Ківалов, П.П. Музиченко, Н.Н. Крестовська, А.Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с. 37. Панікаров В.Д. Цивільне право України. / В.Д. Панікаров, С.М. Попова. – К.: Центр учб.

- літ-ри, 2007. – 196 с. 38. Правознавство: навч. посіб. / С.В. Дрожджина, О.О. Одінцова, В.О. Кондратьєва та ін.; за ред. С.В. Дрожджиної. – К.: Знання, 2006. – 350 с. 39. Природноресурсове право: навч. посіб. / за ред. І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – 376 с. 40. Радзієвська Л.К. Нотаріат в Україні: навчальний посібник / Л.К. Радзієвська, С.Г. Пасічник. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 105 с. 41. Синчук С.М. Право соціального забезпечення України / С.М. Синчук, В.Я. Буряк. – Київ: Знання, 2003. – 240 с. 42. Сімейне право України: підручник / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 200 с. 43. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / І.В. Жилінкова, Н.А. Д'ячков, В.К. Антошкін, І.В. Жилінкова. – К.: Світлофор, 2008. – 855 с. 44. Скакун О.Ф. Юридический научно-практический словарь-справочник: основные термины и понятия / О.Ф. Скакун, Д.А. Бондаренко. – Х.: Еспада, 2007. – 488 с. 45. Стичинський Б.С. Право соціального забезпечення в Україні / Б.С. Стичинський, І.В. Зуб та ін. – К.: Юридична книга, 2003. – 440 с. 46. Трудове право України: навчальний посібник / за ред. П.Д. Пилипенка. – К.: Істина, 2005. – 208 с. 47. Уголовно-процессуальный кодекс Украины: науч.- практ. коммент. / В.Т. Маляренко, Ю.П. Алентин, Е.Н. Гидулянова и др.; под общ. ред. В.Т. Маляренко, Ю.П. Алена. – Х.: Одиссей, 2003. – 960 с. 48. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина. / П.Л. Фріс. – К.: Атіка, 2004. – 488 с. 49. Хозяйственное право: учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др. / под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с. 50. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. В.В. Комарова. – Харків: Одісей, 2001. – 807 с. 51. Цивільне та сімейне право України: підруч. / за ред. Є. О. Харитонова. – К.: Правова єдність, 2009. – 968 с. 52. Шпиталенко А.Г. Основи правознавства: навч. посіб. – 5-е вид. / А.Г. Шпиталенко, Р.Б. Шпиталенко. – К.: Каравела, 2008. – 376 с. 53. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 480 с.
- 3. Методичні посібники і вказівки** 1. Методическое пособие по курсу «Основы права». Часть 1 «Теория государства и права» (для студентов всех форм обучения всех специальностей). Составитель: М.А. Шипович. – Горловка: АДИ ДонНТУ, 2006. – 124 с. 2. Методичний посібник з навчальної дисципліни «Правознавство». Частина 2 «Основні галузі права» (для студентів всіх форм навчання всіх спеціальностей). Укладачі: М.А. Шипович, О.А. Гордієвський. – Горлівка: АДІ ДВНЗ «ДонНТУ», 2008. – 101 с.